

XIV.

A szabadság befolyása az egyes nemzetiségekre.

Hazánk a nemzetiségi kérdésre nézve egészen sajátos helyzetben áll. Ezt halljuk számtalanszor s ez állítás helyes csak hogy mint hazánkra úgy minden országra és valamint a nemzetiségi, úgy minden kérdésre illik; mert tulajdonképen nem jelent többet, mint hogy minden kérdés csak azon viszonyok kellő megfontolása után oldathatik meg, melyek arra befolyást gyakorolnak.

S mik hazánknak azon sajátos viszonyai, melyekről a nemzetiségi kérdésre nézve ezt feltehetjük?

Az első hazánk különböző nemzetiségeinek száma s azon körülmény, hogy azok nem tömör testületekben, hanem a legnagyobb vegyületben laknak egymás között s hogy azért az egyes nemzetiségeknek geographiai határait nem jelölhetjük ki. Nincs hazánkban nemzetiség, melynek egy része nem lalnék az ország oly vidékében, hol a többség más nemzetiséghez tartozik. Így találunk slávokat az alföldön, magyarokat a fel-földön; nem is említve a németeket, kik az egész

országban elszórva laknak, s egy megye kivételével sehol többséget nem képeznek.

A második azon ragaszkodás, melyet nemzetünk úgy nevezett municipális intézvényeihez mindig tanusított.

Kétségtelen, miként helyzetünknek ezen sajátágai a nemzetiségi kérdés megoldására nagy befolyást gyakorolnak; csakhogy ez nézetem szerint abban áll, hogy épen e viszonyok miatt e kérdés megoldása nálunk más úton, mint a legtökéletesebb szabadság biztosítása által, nem is gondolható.

Épen mert hazánk különböző nemzetiségeinek határait oly módon körülírnunk nem lehet, hogy az egyes területek több nemzetiséghez tartozó polgárokat ne foglaljanak magokba: ez az ok melyért a nemzetiségek igényeit területünk felosztása által nem elégíthetjük ki. – – S épen mert a nemzet régi municipális szerkezetéhez ragaszkodik: azért remélhető, hogy a teljes szabadság, melyet a törvény nemzetiségi tekintetben az egyeseknek nyújt, minden nemzetiségnek megszerzi azon befolyást, melyet az méltányosan igényelhet.

Országoknak nemzetiségek szerinti felosztása, még ott is, hol – mint például Tirolban – tömör testben csak két nemzetiség áll egymással szemközt, nehézségekkel jár s mindig veszélyes, mert azon egyiséget megtöri, mely minden erőnek első feltétele. De a felosztás ily viszonyok között legalább lehetséges; és ha az ellentét, mely ily felosztás által támad, első időben éles is: legalább remélhető, hogy később, ha a két nemzetiség keserű tapasztalások után azon meggyőződéshez jutott, hogy versenytársát sem elnyomni,

sem beolvasztani nem bírja: a versengők végre felhagynak, ha nem is uralkodási vágyaikkal, legalább a kísérletekkel, melyeket egymásnak elnyomására tettek. – De ha egy országban nem két, de hat nemzetiség áll egymással szemközt, melyeknek mindegyike saját jogosultságának elismerését követeli s mindegyike ugyanazon igényekkel lép föl az állam irányában: vajjon ki várhatja ezt?

Nem akarom kellenél nagyobbaknak tüntetni fel a nehézségeket, s elvonatkozom azon ellentétől, mely ugyanazon nemzetiség körében a valláskülönbség által előidéztek, s például szerb ajku hontársainknál egészen háttérbe szorítja a rokonérzetet, melyet a közös nyelvtől várhatnánk; s nem is szólok azon kisebb nemzetiségekről, melyek, ámbár más nagyobbakkal rokonságban állnak, azért mégis egyéniségöknek érzetével bírnak: csak a nagyobb nemzetiségeket veszem tekintetbe, a magyar, német, sláv, szerb, orosz és román nemzetiségeket. Mily módon történjék a felosztás úgy, hogy ez által a nemzetiségek mindegyike számos tagjaiban sértve ne érezze magát? Nem a magyarokról szólok, kiknek jogfogalmaival az ország területének felosztása mindig ellenkezésben áll, s nem a németekről, kik bármily felosztás mellett nemzetiségi igényeiket soha nem érvényesíthetik; de fordítsuk figyelmünket kizárólag azon nemzetiségekre, melyeknek nevében a felosztás követeltetik.

Ismétlem: a nemzetiségi mozgalom nem egy mesterségesen szított agitációnak eredménye, nem theoreticus elvekért, vagy képzelt sértések elleni küzdelem: hanem egész eddigi kifejlődésünknek szükséges következtetése, a mennyiben az egész mozgalomnak célja nem más, mint hogy az egyéni szabadságnak

elve, melyet újabb polgárosodásunk minden viszonyok alapjául elismer, a nemzetiségek körében is alkalmaztassék. Ily mozgalmat, valamint erőszakkal elnyomni, ugy színre adott concessiókkal lecsillapítani nem lehet, hanem csak az által, ha azon szükségeknek eleget teszünk, melyekért az támadt; s így a jelen esetben csak akkor, ha azon akadályok, melyek által az egyes polgár nemzetisége szabad gyakorlásában korlátolva érezte magát, elvétetvén, minden egyes, mint másban, ugy nemzetiségére nézve egyiránt szabadnak érezheti magát.

Senki nem vonhatja kétségbe, hogy oly szerb-vajdaságot vagy oláhkapitányságot kijelölni nem áll hatalmunkban, mely csak ezen egy nemzetiséghez tartozó polgárokat foglalná magába s hogy még kevésbé eszközölhető oly felosztás, mely mellett ezen nemzetiségeknek igen számos tagjai ne laknának oly területen, melyet a törvény egy más nemzetiség sajátjának jelölne ki; s hogy ennélfogva nem képzelhető oly felosztás, mely mellett a jogok, melyeket az egyes, mint valamely nemzetiség tagja, élvez, nem függenének attól, hogy a törvény által saját nemzetiségének számára kijelölt területen lakják. Már ha a Budán letelepedett szerb s slávjaink az alföldön nyelveknek használatára s nemzetiségök szabad kifejtésére nézve ugyanazon szabadságot követelhetik, mint ha amaz Szerémben, s ezek a felföldön telepedtek volna le s ha, midőn az nekik megtagadtattott, hasonló joggal panaszolkozhatnak az elnyomás ellen: vajjon ezen ellentétes igényeket miként elégíthetjük ki más módon, mint az által, ha minden egyesnek nemzetiségi tekintetben teljes szabadságát biztosítjuk?

Világos mindezekből, hogy miután Magyarország épen nemzetiségeinek száma s az által különbözik más országoktól, hogy az egyes nemzetiségeknek geographicus határait kijelölni nem lehet, s miután az egyes nemzetiségek igényeit területünk felosztása által nem elégíthetjük ki: az egyedüli út, mely a nemzetiségi kérdés megoldásához hazánkban nyílik, csak az egyéni szabadság teljes biztosításában kereshető.

Régi közigazgatási szerkezetünk s azon előszere-
retet, melylyel a nemzet ehhez ragaszkodik – orszá-
gunk e másik, nem kevésbé fontos sajátsága – bizto-
sit: hogy a szabadság, melyet a törvény az egyesek-
nek nemzetiségök kifejlesztésére enged, irott malaszt
maradni nem fog. –

Ha egy részről elvként állittatik fel, hogy a
törvény az ország polgárai között valamint vallásukra
ugy nemzetiségökre nézve külömbiséget nem ismer
el, s hogy egy nemzetiségnek tagja sem igényelhet
oly jogokat magának, melyek a többiektől megtagad-
tattak;

ha ennél fogva nincsen kör, melyben az egyest
saját nyelvének használatában bárki akadályoztatná s
a hivatalos nyelvnek meghatározása minden körben
egyedül a többség akaratától függ;

ha, egyszóval, nyelv s nemzetiség tekintetében a
legtökéletesebb szabadság elvét állapítottuk meg:

akkor az állás, melyet az egyes nemzetiségek a
hazában elfoglalnak nagy részben ugyan azon kegye-
lettől függ, melylyel az egyesek saját nemzetiségük-
höz ragaszkodnak; de tagadhatlan, hogy erre az or-
szágban alkalmazott közigazgatási szervezet is nagy
befolyással bír, s hogy az ugy rendeztethetik el, hogy
a törvény által minden nemzetiségnek biztosított egyenlő

szabadság egyes nemzetiségekre nézve gyakorlatilag nem létezik.

Oly országban, melynek közigazgatása a szigorú centralisatio elvei szerint rendeztetett el, melynek polgárai a törvényhozáson kívül közügyeikről nem tanácskoznak s az egész igazgatás a kormány tisztviselői által vezetetik: a törvényben kimondott elveknek hatása csak csekély lehet. Minden egyes szabadon buzoghat nemzetisége mellett, saját nyelvének mivélése és terjesztésére az egyesületi tért kísértheti meg, s ha a törvényhozásnál saját nyelvén szólni akar, ezt szabadon teheti; de miután a központi kormány a legnagyobb hátrányok nélkül egyszerre hat nyelven nem kormányozhat, kétségtelen, hogy azon arányban, melyben a centralisatiónak elve kiterjesztetett, a tért, mely az egyes nyelvnek a közigazgatásban nyílik, szűkebbre szorúl; s hogy ott, hol a nevelési ügy, mint minden centralisált államban a központi kormány kezében központosított, az egyes nemzetiségek arra nézve sem birnak garantiával: hogy érdekeik a nevelés körében, mely fejlődésökre nézve a legfontosabb, kellőleg méltányoltatnak.

Megyei szerkezetünk mellett, – vagy, helyesebben mondva, oly közigazgatási szervezet mellett, minőt az 1848-iki törvények körvonalokban kijelöltek, melynél a megyei s községi életnek tág kör nyílik s az egész közigazgatás az önkormány elve szerint rendeztetik el: épen az ellenkezőt állithatjuk.

Központosított országban a kormány, még ha annál a legjobb szándékot tesszük is fel, nem védheti meg a nemzetiségeket, melyek kisebbségben állnak, a többségnek elnyomó befolyása ellen; oly közigazgatási szervezet mellett, minőt nemzetünk geniusa

kiván, a kisebb nemzetiségeknek elnyomása lehetlenné válik. Mert, miután a megyét abban akadályozni nem lehet, hogy tanácskozásaiban azon nyelvvel éljen, melyet a többség ért és beszél, hogy más törvényhatóságokhoz, melyek ugyanazon nemzetiséghez tartoznak, saját nyelvén írjon, s hogy, egy szóval, e nyelvet hivatalos nyelvének fogadja el s használja azon körben, mely közigazgatásunk szervezete szerint a megyének rendeltetett; s miután az egyes megye a központi kormány irányában e részben csak ugyanazon szabadsággal él, melyet vele szemközt az egyes községek gyakorolnak: a kormánynak, sőt a törvényhozásnak hiányzanak az eszközök, melyek által a többségnek nemzetiségét mások rovására kiterjeszhetné, és ha az utóbbi egyes nemzetiségeket a megyék s községek körében korlátozni akarná, például a megyei vagy országgyűlési képviselőkre valamely nyelvnek tudását választgatási feltételként mondaná is ki, ily törvény nagy discussiókra adhat alkalmat, nagy többség által határozthatatik el s nagy elégedetlenséget és surlódásokat okozhat: de megtartatni alig fog.

Az egyetlen kedvezés, melyben e viszonyok alatt egy nemzetiség részesülhet, abban áll: hogy a czélszerűbb közigazgatás érdekében egy nyelv jelöltetik ki a törvényhozás és központi kormány hivatalos nyelvének s én meg vagyok győződve, hogy az a haza minden nemzetiségeinek megegyezésével a magyar lesz; világos azonban, hogy ez az ország többi nemzetiségeit szabad kifejlődésökben annál kevésbé akadályoztatja, miután ez által sem az, hogy valaki a törvényhozás tanácskozásaiban saját nyelvét használhassa, sem az nem záratik ki, hogy a központi

kormány minden, bármily nyelven hozzá intézett beadványokat elfogadjon s azok iránt intézkedjék.

Midőn az 1848-iki törvények által a nemesi kiváltságokat megszüntettük, s az ország polgári s politikai jogait az ország minden lakóira oly census mellett terjesztettük ki, melynek következtében e jogok az ország egy részében olyanok által gyakoroltnak, kik többségben nem a magyar nemzetiséghez tartoznak a nemzetiségi egyenjogúság practicus kivitelére csak az 1848-iki törvényeknek végrehajtása s az kívánatik, hogy közigazgatási szervezetünkben az önkormányzás elvéhez azaz azon formához ragaszkodjunk, melyet hosszú mult s a nemzet erkölcsi és szokásai egész létünkkel összeforrasztottak.

A jogegyenlőségnek elvét feltartva s ragaszkodva közigazgatási szerkezetünkhöz, az állás, melyet az egyes nemzetiségek az országban elfoglalnak, csak saját akaratuktól s azon szabadságtól függ, mely a helyhatósági életnek hazánkban biztosított; s e feltételek alatt a nemzetiségek teljes kielégítése csak az idő kérdése lehet, mely, midőn a szenvedélyeket lecsillapítva, s az egyes követeléseket azon mértékre reducálja, melyben azok az ország érdekeivel és mások méltányos igényeivel megférnek: egyszersmind meg fogja győzni e haza minden nemzetiségeit hogy mindent, mi ezen határok közt elérhető, elértek.
